

Landelijk meetnet vlinders

Juni 2018

Beste teller,

Wat een begin van de zomer: hoge temperaturen, een diepe junidip, op het eerste gezicht gevolgd door veel vlinders. Laten we even in detail kijken.

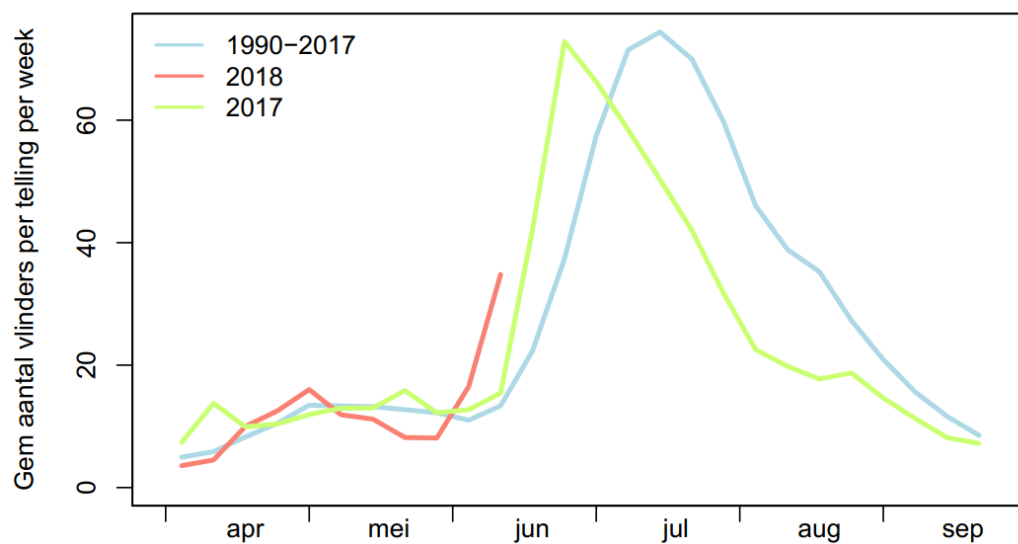
Aantal vlinders

In de bekende grafiek naast het langjarig gemiddelde en de lijn voor dit jaar ook de lijn voor 2017 in lichtgroen. Gewoon als handig geheugensteuntje.

De junidip viel ook dit jaar al in mei. Dat is het moment dat de voorjaarsvlinders al uitgevlogen zijn, maar de zomervlinders er nog niet zijn. Wel was de junidip dit jaar dieper dan andere jaren en vorig jaar. Dat had te maken met de lange periode van warm weer: alle vlinders waren vroeger, en vlogen bovendien korter (elke dag was een vliegday; normaal zijn er bij ons ook veel dagen dat het regent en de vlinders eigenlijk niets doen, behalve wachten tot de zon weer gaat schijnen).

Ook vorig jaar was het vlinderseizoen veel vroeger dan normaal, maar dit jaar doet daar nog een schepje bovenop. We lopen weken voor op schema, en als er niets gekst gebeurt zal de vlinderpiek voor de zomer van 2018 vallen rond de maandwisseling van juni naar juli.

Wat dat betreft is de tuinvlindertelling van dit jaar (eind juli – begin augustus) slecht gekozen.

Voorjaarsvlinders

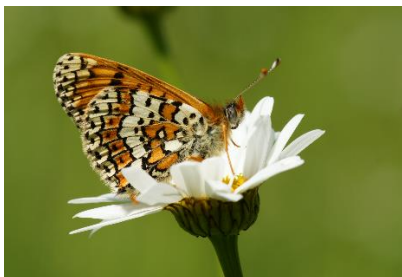
Als je naar een tijdreeks van één jaar of in dit geval zelfs twee maanden (april en mei) kijkt, spelen weersomstandigheden een belangrijke rol. Andere aspecten zoals landgebruik, invloed van stikstof of klimaatverandering kun je pas aantonen uit langere tijdreeksen. Het landelijk meetnet vlinders maakt het, door wekelijkse tellingen op honderden plekken door vrijwilligers, wel mogelijk snel een actueel beeld te krijgen. Als we naar alle dagvlinders samen kijken dan was het totaal aantal vlinders dit voorjaar dicht bij normaal, maar ze vlogen vooral eerder en korter en de junidip was dieper dan we gewend zijn. In dit overzicht maken we onderscheid tussen soorten die overal aan te treffen zijn (dus in de tuin, op het platteland en in de natuur) en soorten die eigenlijk alleen in natuurgebieden voorkomen.

Van de soorten die overal voorkomen, zijn in het voorjaar de witjes de talrijkste vlinders. Ook dit jaar was dat het geval. De twee kleine witjes (klein koolwitje en klein geaderd witje) hadden een 'normaal' jaar: er waren er ruwweg evenveel als andere voorjaren. Het **groot koolwitje** had wel een opvallend goed jaar: er waren er meer dan de afgelopen jaren.

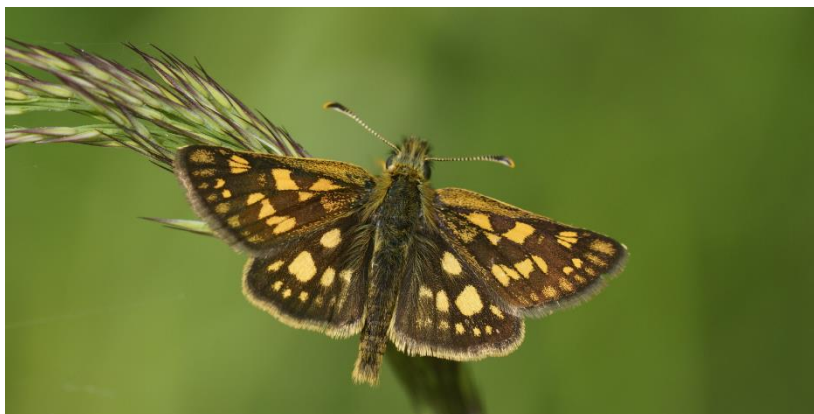

De algemene kleine vos kende een beroerde start. De aantallen die zijn gezien op de monitoringroutes lagen ver onder het langjarige gemiddelde. Hierover kwamen al bezorgde berichten op twitter en facebook: "Waar zijn mijn kleine vossen gebleven?" Toch hoeft dit voor een soort als kleine vos absoluut geen probleem te zijn. Fluctuatie hoort erbij en zeker bij de **kleine vos** is dit een bekend fenomeen. Als we zijn trend over de afgelopen 27 jaar bekijken, zien we een redelijk constante lijn, ondanks hoge pieken en diepe dalen in afzonderlijke jaren. Ook de dagpauwoog en gehakkelde aurelia waren er iets minder dan vorig jaar, maar de citroenvlinder zit weer in de lift, al zijn er nog steeds minder dan begin jaren negentig.

Dan nog even over de soorten uit natuurgebieden. De Zuid-Limburgse natuurlindes hadden een goed jaar: bruin dikkopje, klaverblauwtje, **veldparelmoervlinder** en kaasjeskruidikkopje lijken goed gevlogen te hebben. Ook de zilveren maan, een soort van laagveen en schrale vochtige hooilanden, vloog in redelijke aantallen. Het

bont dikkopje had een van de slechtste jaren sinds 1990, en ook de aantallen van de aardbeivlinder waren beneden normaal. Verder waren er opvallend weinig bruine vuurvlinders. De kleine parelmoervlinder had (weer) een slecht voorjaar en werd maar weinig gezien. Wat dit betekent voor het voorkomen van deze vlinders in de volgende generaties is nu nog niet te zeggen, maar de vrijwillige routetellers houden het allemaal scherp in de gaten.

Monitoring hommels, testjaar 2018

Vincent Kalkman (EIS Nederland)

In Nederland zijn 29 soorten hommels aangetroffen. Helaas komen deze niet allemaal meer voor. Ruwweg een derde is geheel of nagenoeg verdwenen en een derde is sterk afgenomen en zeldzaam. Gelukkig zijn er ook nog soorten die algemeen zijn en op veel plekken voorkomen. Om meer te weten te komen over de verspreiding van de soorten en hun trend, gaan De Vlinderstichting en EIS Kenniscentrum insecten van start met de monitoring van hommels. Daarbij wordt aangesloten bij het bestaande netwerk van vlindertellers. In 2018 wordt dit uitgetest. We willen graag weten of het de tellers lukt de soorten goed te herkennen. Ook zijn we benieuwd of het mogelijk is om dagvlinders en hommels tegelijkertijd te tellen. Dit jaar vragen we alle dagvlindertellers om het totaal aantal hommels te noteren op de route te noteren. Als je ook graag de aantallen per soort wilt doorgeven, neem dan contact op met Vincent Kalkman: Kalkman@naturalis.nl.

Aan de studie

Hommels lijken lekker makkelijk, een beetje kleurtjes kijken en je weet meteen welke soort het is. Helaas valt dat tegen. Hommels zijn variabel; zo zien mannetjes er vaak anders uit dan vrouwtjes. Toch zijn ze met enige studie goed te herkennen. Het gros van de dieren die je in Nederland tegenkomt behoort tot de zes algemene soorten: boomhommel, akkerhommel, steenhommel, weidehommel, tuinhommel en het aardhommelcomplex. Het aardhommelcomplex bestaat uit vier soorten, met naast de aardhommel ook de veldhommel, grote veldhommel en wilgenhommel. Deze zijn in het veld niet goed te onderscheiden en daarom worden ze als aardhommelcomplex genoteerd. Het leuke van de zes algemene soorten is dat ze in bijna alle bloemrijke tuinen voorkomen. Een studiereis voor hommels kan dus gewoon in de achtertuin beginnen.

Les 1: de akkerhommel en boomhommel

De akkerhommel is in veel gebieden de algemeenste hommel. Gelukkig is ze makkelijk te herkennen: borststuk aan de bovenkant roodbruin en achterlijf met een roodbruin kontje. Wel is de soort variabel: in delen van Nederland is het achterlijf grotendeels zwart met de punt roodbruin terwijl in andere gebieden een groot deel van het achterlijf roodbruin is. Als je naar hommels kijkt, zal het je opvallen dat er een groot verschil is in formaat. Dat komt deels door het verschil tussen koninginnen (groot) en werksters (kleiner), maar ook tussen de werksters zijn er duidelijke verschillen. Dat heeft te maken heeft met de hoeveelheid voedsel die ze als larve hebben gehad. Kom je een akkerhommel tegen met een witte kont dan heb je een boomhommel gevonden. Deze zijn duidelijk minder talrijk dan akkerhommels maar toch in de meeste tuinen en parken wel te vinden.

Basisgids hommels

Als je benieuwd bent naar de andere hommels die je ziet vliegen dan kan je de basisgids hommels doornemen (voor pdf: www.eis-nederland.nl/veldtabellen). Dit boekje is te bestellen bij EIS Kenniscentrum insecten.

Van links naar rechts: Akkerhommel lichte vorm; Akkerhommel donkere vorm; Boomhommel (tekeningen Jeroen de Rond).

Zeldzame vlinders dit jaar veel gezien

Het is nu al een bijzonder vlinderjaar. Niet alleen vliegen alle vlinders vroeg, veel soorten lijken het ook goed te doen (al zijn er ook de nodige uitzonderingen, zie bladzijde 2).

Helemaal spectaculair zijn momenteel de bosvlinders, en dan vooral kleine ijsvogelvlinder (zie bijvoorbeeld de tweet van een teller hiernaast) en grote weerschijnvlinder. Beide soorten houden van warm weer in de rupsenperiode, en daar is dit jaar in april en mei ruimschoots sprake van geweest. Het ging al een paar jaar best goed met deze soorten, maar dit jaar liggen de aantallen weer hoger dan voorgaande jaren. Voor de kleine ijsvogelvlinder liggen de aantallen op de routes hoog (zie tweet), maar ook worden ze nu buiten de 'bekende' routes gezien. Het kan dus zo maar gebeuren dat u een kleine ijsvogelvlinder op uw route ziet, als die tenminste in het oosten of zuiden van het land ligt.

De dichtheid van grote weerschijnvlinders is veel lager, maar als je er een tegenkomt, is dat een ervaring die je niet meer snel vergeet.

Dagactieve nachtvlinders

Door een foutje in het invoersysteem waren enkele dagactieve nachtvlinders te zien in de lijst met dagvlinders. Niet alle tellers bleken te weten dat die ook geteld mogen worden. Daartoe moet de hoofdteller onder instellingen aanvinken dat dagactieve nachtvlinders geteld mogen worden.

De gamma-uil was tot nu toe de talrijkste soort. Hier de top 5 van dit jaar tot vandaag:

Soortnaam	Aantal routes	Aantal vlinders
gamma-uil	156	1109
sint-jacobsvlinder	106	703
sint-jansvlinder	23	634
bruine daguil	24	175
mi-vlinder	23	69

E-mail- en postadres

In het invoerportaal vindt u onder Instellingen velden voor uw postadres en e-mailadres.

Waarom zijn deze eigenlijk nodig?

- Het postadres wordt nog maar voor één ding gebruikt: we proberen alle tellers eind maart het jaarverslag als boekje via de post toe te sturen (de pdf is voor iedereen altijd online te [downloaden](#)). Wilt u zo'n papieren versie blijven ontvangen, zorg dan dat uw adres hier op orde is. Als u geen boekje wilt ontvangen, maar het jaarverslag bijvoorbeeld liever online of digitaal leest, kunt u uw adres hier ook verwijderen.
- Het e-mailadres is wel noodzakelijk, want alleen op die manier kunt u uw wachtwoord weer opvragen, of kunnen we contact met u opnemen om waarnemingen na te vragen. Als het e-mailadres niet klopt (een e-mail 'bouncet') dan halen we het hier weg, maar dan kunt u uw wachtwoord niet meer zelf herstellen. Maar als u ons belt, kunnen we wel zorgen dat u weer toegang krijgt. En zonder geldig e-mailadres krijgt u deze nieuwsbrief natuurlijk niet.

Wilt u ook uw ervaring delen met andere tellers?

Heeft u leuke ervaringen op uw route en wilt u die delen met andere tellers? Wij ontvangen graag uw verhaal. Stuur het naar meetnetten@vlinderstichting.nl.

Contact

Mocht u contact met ons willen, dan kunt u ons altijd bellen of e-mailen.

Landelijk Meetnet Vlinders

Chris van Swaay

José Kok, Kars Veling en Kim Huskens

Tel.: 0317 467346

meetnetten@vlinderstichting.nl

Deze nieuwsbrief wordt via e-mail verstuurd aan alle tellers van het Landelijk Meetnet Vlinders. Mocht u geen prijs stellen op de nieuwsbrief, dan kunt u de verzending stoppen door op meetnet.vlinderstichting.nl bij Instellingen de optie Nieuwsbrief abonnement op nee te zetten.

